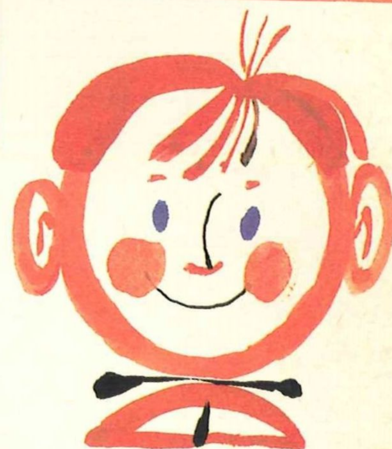
1985. SZEPTEMBER

kisdobos

Herpai Zoltán rajza

Áprily Lajos

Üzen az ősz

Dúsabban jön s korábban
az erdőszélek éke:
fagyallomb bíborában
iszalag szőkesége.

Kisdobos

A Magyar Úttörők Szövetségének gyermeklapja
XXXIV. évf., 7. sz.
Főszerkesztő: Jani Gabriella
Kiadja: az Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó Vállalat.
Felelős kiadó: dr. Petrus György
Kiadóhivatal: Budapest, VI., Révay u. 16. 1374.
Telefon: 116-660
Készült a Kossuth Nyomdában. 85.0655.
Felelős vezető: Bede István vezérigazgató
Index: 25442
HU ISSN 0450-3287
Terjeszti: a Magyar Posta

Levélcím: Kisdobos szerkesztősége, Budapest, Postafiók 100. 1502.
Telefon: 660-162
Előfizethető bármely postahivatalban, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI) Budapest V., József nádor tér 1., 1900, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámlára.
Megjelenik évenként tíz alkalommal.
Előfizetési díj egy évre 60,— Ft.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.
A címlap Kass János, a hátsó borító Marék Veronika munkája.

Itt a szeptember

Az idősebbek közül sokan úgy mondják, ez az első „ember" hónap. Beköszöntött az ősz, és megkezdődött az iskola. A barátok, osztálytársak már túl vannak a nyári élmények, kalandok elbeszélésén. Az új tankönyvek, füzetek is elfoglalták helyüket a tanulóasztalon és a táskában. Lassacskán minden a megszokott rendben zajlik.

Lám, megérkezett a Kisdobos is!

Rögtön az elején köszöntjük minden kedves, régi olvasónkat. Téged is, elsős kis barátunk, akinek még egy ideig a nagyobbak segítenek az olvasásban. Meglátod, az „ember" hónapok végére, decemberben, egyedül gyürkőzhetsz neki az újságolvasásnak.

Neked és a nagyobbaknak is azt tanácsoljuk, gyűjtsétek össze az idei úttörőévben (szeptembertől júniusig) megjelenő valamennyi Kisdobost.

— Verset, mesét mindig találtok benne.

— Kalandokra, játékra, munkára hív Fürkész Balázs.

— Az úttörőmúltról egy nagypapa mesél.

— Kukkantó rovatunk a természet titkainak felfedezésére hív.

— Íróval, költővel, zeneszerzővel, tudóssal ismerkedhettek meg a Bemutatjuk... sorozatunkban.

— A Könyvjelzőben azokról az új könyvekről találtok rövid ismertetést, amelyek érdekes, izgalmas, szép olvasmányok, vagy éppen vadonatúj, tudományos ismereteket adnak — érthetően.

— Robotka Chip-chip-jei a soron következő tennivalókat jelzik.

— Időnként dal és játék is akad majd a Kisdobosban.

— A Postafiók 100 címre várja leveleiteket Dobos Dorka. Válaszol is!

— Nem hiányzik egy Kisdobosból sem a barkács-ötlet, a kivágós melléklet s a rejtvény.

— Az újság utolsó oldalán pedig, A kék kerítés címmel, érdekes, különös történet jelenik meg minden hónapban. Szerzőjük Marék Veronika, a Kisdobosból régóta ismerős Coffi- és Paprika-sorozat írója, rajzolója.

Jó szórakozást, böngészést, búvárkodást!

Jani Gabriella

LÁTOGATÁS AZ EMLÉKEZÉS SZIGETÉN

Élt közöttünk egy ember, aki tudott törpéül. Egyszer sétálgatott az erdőben, és meglátott egy törpét, de az aztán eltűnt előle. Kérdezte az embereket, a felnőtteket, hogy nem látták-e valamerre. De senki se látta. Akkor megkérdezett egy gyereket. Hát persze, hogy a gyerek látta. Attól kezdve Török Sándor — mert ő volt a nemrégiben elhunyt, jólismert meseíró, akinek filmjei is nagy sikert arattak — a törpék segítségével mutatta meg a gyerekeknek a világot, az élet dolgait, hogy abban kiigazodjanak. Mert a két törpe, a vékony hangú Kököjszi és a vastag hangú Bobojsza, a két világtengerész vitte el esténként Andrist (és vele minden gyereket) a selyemvitorlás, zászlós papírhajón messzire, a tündérek hazájába, a szanaszétbe, a szerte-széjjelbe, még az Időkirály birodalmába is, és végül, amikor Andris hatéves lett, iskolába indult, az Emlékezés szigetére. Jómagam, mint szerkesztő, követhettem Török Sándort ezen az úton, én is láttam vele a törpéket. Most búcsúzunk tőle mi is, mindannyian, hívei, lelkes olvasói, azzal, hogy Andrissal és a törpékkel elmegyünk az Emlékezés szigetére.

T. Aszódi Éva

„Mentek aztán befelé a szigeten. Sokfelé járt már Andris a törpékkel, de ilyen szigetet még sose látott! Milyen csönd van itt... csak a vizek nesze hallatszik, amint mosogatják, mosogatják a partokat. Néhol, amint a víz oda-odacsobbant, a hullámok el-elvittek a partból egy-egy darabkát... Lesték a törpék Andrist a szemük sarkából, hogy mit csinál. Hát futott oda Andris, vesszőket tördösött — de milyen ereje van! —, vesszőket tört, s fa derekától fa derekához összekötve, úgy fonta egymásba a vesszőket, homokot szórt közibük s földet reá, köveket a tetejébe, és jól megtaposta, hogy el ne moshassa a partot a víz.

— Jól van — bólintott Kököjszi.

— Jól van — bólintott Bobojsza is. — Csak vigyázz is, el ne vigye a víz a partot, mert szétmossa az egész szigetet. Vigyázz rá, a tiéd!

— Az enyém?...

— A tiéd! Mi neked adjuk!

Örült ennek Andris, de nem ugrált, mint máskor szokott, csak úgy csendesen örült. Megköszönte szépen, s óvatosan járták be aztán keresztül-kasul a csendes szigetet, vizsgálgatta Andris a partokat, nem szakad-e be valahol? Egyszerre megállott és kérdezte:

— Hogy hívják ezt a szigetet?

Kököjszi felelt igen komolyan:

— Ez itt az Emlékezés szigete. Ide jössz el majd, ha nagy leszel, mindig ide jössz, ha bajok érnek a világban. Ha megbántanak... ha megütnek... ha nem érted, amit beszélnek... s ha nem értik, amit te beszélsz... akkor ide jössz a szigetre, jól vigyázz rá.

— S ti? Ti velem jösztök?

Bobojsza felemelte az ujját:

— Ezt majd megtudod.

Pihentek egy keveset, s Bobojsza az égre nézett aztán:

— Menjünk, későre jár.

Eloldották a hajót, és mentek most már toronyiránt hazafelé.

Andris visszanézett... Állott a kis sziget a nagy óceán kellős közepén: hát ez az ő szigete, az Emlékezés szigete.

Futott a hajó... de vigyázva, nagyon óvatosan bánt a vitorlával s kormánylapáttal a két okos törpe, mert hogy, hogy nem, Andris úgy lenyomta a hajót, hogy egy-egy nagyobb hullám be is csapott. Mikor a folyóba értek — már közel a városhoz —, Andris bele is vágta a fejét egy hídoszlopba... katonadolog — de hiszen már otthon is vagyunk.

— Mikor jösztök megint? — akarta kérdezni Andris, de a két törpe már a hajóba ugrott, búcsút intett feléje Kököjszi, s Bobojsza is mosolygott, és futott a hajó, futott már velük, dagadtak a vitorlák, lengett a zászló, csak zümmögésük hallatszott.

Reggel, mikor felébredt Andris, jóformán nem tudta, hogy ő most szomorú-e vagy vidám... De aztán jött Apja.

— Fiú, a hasadra süt a nap! — s mosolygott Andris.

— Nemsokára bajuszod nő — mondta Anyja, és már nevetett Andris, s megsimogatta az orra alatt a helyet, ahová majd a bajusza nő."

Török Sándor

Kököjszi és Bobojsza című regényéből

Bemutatjuk

Nagy Katalint

Tanár, ifjúsági író. Eddig tizennégy könyve jelent meg. A kisdobosok a Vakarcs, Vakarcs vakációja, A világ legrosszabb gyereke, Madzag, Tűrhető Lajos, Világgá mentem, Az elvarázsolt iskola, Hó-nap-ló című regényeit ismerhetik, történeteit a Kisdobosban olvashatják. A gyerekeknek írt könyveiért ebben az évben József Attila-díjjal tüntették ki.

Mini mese

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy osztályom. Harmadik-bé volt a nevük, és mese-osztálynak hívtam őket mindig is. Nem tündérek jártak oda, nem hiszem! Tündéreknél nem szokás ablakon át elszökdösni énekóráról. Azt se mondhatom, hogy pilleszárnyon jártak volna, bár zajt se csaptak a lépcsőházban, az igaz. Általában a korláton csúsztak le a földszintre ugyanis. És nem teljesítették három kívánságom — hogy legyenek jók, szófogadók, szelídek — sokallták a hármat, alkudoztak, lebeszéltek: miért kell az?!

Ez az én osztályom nagyon szerette a mesét. De annyira szerették, hogy minden lehető alkalomkor meséltettek maguknak. Sőt: lehetetlen alkalmakkor is! Például, amikor a fogorvos előszobájában reszkettünk, tömött villamoson gyömöszöltek bennünket türelmetlen emberek, vendégségben unatkoztunk valahol... egyre csak könyörögtek:

— Tessék mesélni!

És ha meséltem, olyanok lettek, mint a tündérek. És meséért cserébe teljesítették akár száz kívánságom is.

Szorgalmasan tanultam hát az óriásokat és a törpéket, a királyfiakat és tündérlányokat, csodálatos paripát, kiskakast, gyémántkraj-

cárt, hamuba sült pogácsát... Gondoltam, legyen mindig nálam mese-tartalék.

De egyszer csak azt mondja az én osztályom:

— Ne ilyeneket tessék mesélni! Inkább azt, amikor a kis Oszvald elaludt a bokorban...

Az úgy történt, hogy kirándultunk a Virágos völgybe. Oszvald Karcsi elhozta a kistestvérét, vonszoltuk magunkkal árkon-bokron át a szegényt. Vagyishogy az ároknál éppen másként alakult a helyzet. Az árok mély volt, hatalmas víztömeg vájhatott itt utat magának, meredekre szaggatta a partjait. Le még csak leereszkedtünk, kézzel-lábbal-nadrágfékkel, de a túlsó parton feljutnunk sehogy se sikerült. A két legerősebb fiú, Kozma és Oszvald aztán mégiscsak fölmászott. Kozma megkapaszkodott egy fában és közölte, hogy most láncot alkotva, egyenként felhúznak bennünket, gyengéket. A lánc Kozmából, Oszvaldból és kettőjük nadrágszíjából állt. A szíj végét elértük, belekapaszkodtunk, fölvergődtünk valahogy mindannyian. Mínusz egy... hiányzott a kis Oszvald.

No, nem a bátyjának! Ő csak hasalt a fűben és lihegett. Hol a kicsi? Az árokban még megvolt; valaki határozottan emlékezett arra is, hogy az ujját szopta. Indulás vissza az árokba! Mindenki visszaereszkedett, persze, a lánc segítségével vagy anélkül. Kit érdekelt már akkor a túlsó part, ahova olyan nehezen átjutottunk?! Hamar megtaláltuk a kis Oszvaldot, az egyik bokor alatt aludt. Kicsit összegömbölyödött, fázott talán, és tényleg szopta az ujját álmában is.

Ennyit tudtam mesélni összesen. Mini mese! És különben is...

— Miért meséljem én? — értetlenkedtem.

— Hát ott voltatok mindannyian. Ti magatok vagytok a mese szereplői.

— Hát éppen ez az! — válaszolták, és máskor is csak olyan mesét rendeltek, ami róluk szól.

Így volt, igaz volt, ilyen volt az én meseosztályom. Még mindig lennének, ha meg nem nőttek volna... De azóta is, ha valaki azt kéri, meséljek, nem is jut eszembe más, mint igaz történetek, igazi gyerekekről. Az egyiket tanítottam, a másikkal író-olvasó találkozón találkoztam, a harmadik levelet írt nekem. Sok gyereket ismerek. Gyűjtöm őket, mint más a bélyeget, papírszalvétát. Történetüket „beragasztom” az emlékezetembe, tartogatomnézegetem sokáig; aztán egyszer csak életre kelnek...

Illyés Gyula versei

Őszi este

Hajlik az aszu ág hangjával: recseg,
elreccsen az égen a vadlúdsereg
vonala: itt az ősz; pálca töretett
a víg világ felett;
herseg a halott fű, sás torsa ropog,
ahogy a réten át haza ballagok
arra, hol mint égigérő oszlopok
vacsora-füst immár száz-szám gomolyog.

Ősz felé

Gyorsan libegve
egy piros, nedves bükklevél
tapadt a szélvédő-üvegre:
mint egy átlépő-engedély.

ISKOLA AZ ÓKORI ATHÉNBAN

Tudjátok-e, hogy az athéni iskolát Raffaello Santi olasz festő és építész, a reneszánsz egyik legkiválóbb művésze is megfestette? A kép Rómában a Vatikánban látható. Ha mostanában nem jártok arra, nézzétek meg figyelmesen a fenti rajzot! A kép és az egykori iskola hangulatát hűségesen idézi: nincs katedra, nincsenek padok, a tanulók laza csoportokban figyelnek; ülnek vagy éppen járkálnak.

A kisfiúk hatéves korukban léptek be először Athén szép oszlopcsarnokába. Itt volt a görög iskola. Ekkor a gyerekek még nem tanultak írni, csak hallgatták tanítómesterük szavát. Zenét, hősökről szóló dicsőítő éneket, Homérosz hőseinek, a leleményes Odüsszeusznak a dicséretét tanulták, emellett nyelvtannal, számolással és költészettel foglalkoztak. Rendszeresen tornáztak is.

Az athéni nevelés a test és a szellem fejlesztését egyaránt szolgálta. Az athéni ifjak az írás és olvasás tudományát elsajátítva, idősebb és tapasztaltabb nevelők kezére kerültek. A tanítványaival sétálva tanító Szókratész azt várta tanítványaitól, hogy olvassanak és művelődjenek, tisztán, világosan beszéljenek, igazat mondjanak, és magatartásuk komoly, felelősségteljes legyen. Az athéni gyerekek hangosan tanultak olvasni. Még ha egyedül, otthon olvastak, akkor is hangosan, fennhangon betűzték a görög istenekről szóló történeteket, verseket.

Az íráson és olvasáson kívül a számolással és a zenével is megismerkedtek. A hangos olvasás segítette a kifejező, szinte ritmikus hangsúlyozást, a zenei hangsúlyok kialakulását. A számolás csak kevesek tudománya volt. Összeadni, kivonni kis számolókövekkel tudtak a gyerekek is, de különösen jól csak a kereskedők és a pénzváltók számoltak.

A zene a legegyszerűbb görög számára is fontos volt. Úgy gondolták, aki nem tud fuvolázni, táncolni vagy lanton játszani, nem teljes értékű ember.

A testnevelés, a gimnasztika is fontos helyen állt az athéni gyereknevelésben. A gyakorlatokat gymnasionban (tornateremhez hasonló helyen), homokos talajon végezték. Testüket beolajozták, majd a birkózás, ökölvívás után bronzlapocskával kaparták le testükről a homokos olajat.

A tehetős athéni gyerekeket felügyelők, ún. paidagógoszok (pedagógusok) kísérték az iskolába.

Azóta a gyerekneveléssel, felügyelettel, tanítással foglalkozókat pedagógusnak nevezik az egész világon.

Bíró Ferencné—Csorba Csaba
Az ókori görögök és rómaiak élete című kötetből

Mosoly, Mozgás, Matematika

Tanulás az időszalagon

A tanulásról sok gyereknek rögtön az iskola jut az eszébe. Pedig nemcsak az iskolában tanulunk.

Az állatok is tanulnak, igaz, másként, mint az emberek. Az őzgida gyorsan megtanulja a mérgező gombákat megkülönböztetni a jóízű ehetőktől. A cirkuszban fellépő állatokat sok-sok türelemmel és szoktatással tanítják ügyes mutatványaikra. Minden fióka és kölyökállat korán megtanulja, hogy milyen veszélyektől kell tartania és hogyan kerülheti el azokat.

Aki tanított már papagájt beszélni, vagy kiskutyát „illedelmesen viselkedni", az jól tudja, hogy az állatok tanulékonyak.

Az emberi tanulás születésünktől életünk végéig tart. Nézzük meg az időszalagot, mi mindent tanultunk már eddig?

1 hónapos korunkban: mosolyogni
2-3 hónaposan: érdekes tárgyak felé nyúlni
6 hónaposan: gurulni
1 évesen: ülni, állni, lépni
2 évesen: beszélni, kanállal enni, labdázni
3 évesen: szobatisztaságot, játékot
4-5 évesen: az óvodai élet szabályait, dalokat, meséket, bukfencezést
6-7 évesen: írni, olvasni, számolni, iskolai szokásokat.

Tanulni, mint tudjátok, nemcsak tankönyvekből, munkafüzetekből lehet. Senki sem tanult meg korcsolyázni, úszni vagy kerékpározni könyvből! A legkisebbek utánzással tanulnak, a nagyobbak már feladatokon gondolkodva, értelmesen és igyekezettel. Minél idősebb egy gyerek, annál nagyobb részben gondolkodik tanulás közben.

Tanulási képességeink különbözőek. Felsorolok néhány tanulási formát, válaszd ki közülük, amelyik neked legkönnyebben, legsikeresebben megy! Mozgástanulás (sport, torna, síelés stb.), zenetanulás (ének, hangszer), matematika (számolás, következtetés), versek, mesék, szövegek tanulása, ábrázolás (rajzolás, festés, gyurmázás, faragás), szerelés (LEGO, barkácsolás).

Gondolkodj azon, mit tanulsz legnehezebben?

Dr. Havas Péter

Az eredményes tanulás 6 pontja

1. Figyelmedet összpontosítva gyorsabban tanulhatsz!
2. A tanulnivalót nem elég emlékezetbe vésni, hanem meg is kell érteni!
3. Tanulás során ellenőrizd önmagad, vagy kérj ehhez segítséget pajtásaidtól, szüleidtől!
4. Rosszkedvűen, lehangoltan, fáradtan nem lehet tanulni!
5. A tanulást is tanulni kell. Kérdezd szüleidet, tanítóidat, hogyan tanulnak ők?
6. A tanulás edzés, erőnlét kérdése is. Ha nem erőbedobással tanulsz, csökkenni fog tanulási képességed is!

A tervektől is függ a siker

Ebédvivők — madárvédők — szüretelők

Az országban több olyan kisdobosrajjal és csapattal ismerkedtem meg, amelyeknek hagyományai nem csupán az adott közösségnek, hanem másoknak is örömet jelentettek.

Az egyik dunántúli falu úttörőcsapata minden tanév elején arra vállalkozik, hogy segíti a rászorulókat. A nagyobb kisdobosok a közelükben lakó idős embereknek a szociális otthonból rendszeresen ebédet visznek. Egy-egy őrs az egyedül élő öregek udvarát tartja rendben, és locsolja kertjüket is. Egy mozgássérült édesanyának tavaly azzal segítettek, hogy kisgyerekét minden nap elvitték az óvodába, és délután haza is kísérték.

Egy bányásztelepülés kisdobosrajai főleg környezet- és természetvédő munkára vállalkoztak. Tanév elején felmérték a teendőket, majd megbeszélték, melyik rajra milyen feladat hárul. A kisdobosok az osztályok, a folyosók és az iskolaudvar tisztaságát óvták, gondozták a növényeket, madáretetőket készítettek, és gondoskodtak a szárnyas vendégek etetéséről. Az iskola melletti játszótéren és a közeli utcákban megszervezték a környezetvédelmi őrjáratot.

Nemcsak a közösségért végzett hasznos munkának, hanem a hétvégi, vidám együttlétnek is kialakulhatnak a hagyományai. Hegyvidéki városunk egyik kisdobosraja gyakorta szervez őrsi összejövetelt olyan szőlőstelken, amelynek gazdája vendégszerető és rokonságot tart — legalábbis lélekben — az őrs, a raj valamelyik tagjával. Sok vidám órát töltöttek már együtt. Időnként szalonnasütést rendeznek. A legutóbbi szüreten pedig gyerekek is szorgoskodtak a szőlőszedésben.

Szeptember a tervezés hónapja. Az úttörőév sikere a tervektől is függ. A példaként említett őrsökben, rajokban, csapatokban a tervezés munkája nem lesz nehéz. Bizonyára folytatják azt az utat, amelyen elindultak. A körülmények, a lehetőségek másutt esetleg másfélék. Az azonban bizonyos, hogy a közös, jól szervezett munka, a vidáman, együtt eltöltött idő mindenütt gazdagabbá teszi a kis és nagy közösségek életét.

Hankovszky Valéria

Gál Sándor

Volt egyszer egy ceruza

Volt egyszer egy ceruza,
Rajzolt házat, kertet,
Kémény fölé füstöt írt,
Toronyra keresztet.

Kinek nem volt cipője,
Annak rajzolt kettőt,
Aki fagyban didergett,
Annak sok tüzelőt.

Favágónak új fejszét,
Jó diáknak táskát,
El nem fáradt sohasem,
Sosem leltem párját.

Hajas babát húgomnak
És szép ruhát rája,
Kis ágyat, hogy álmodjon
Kis húgom babája.

Írt reggel és délután,
És írt késő este.
Azt, hogy léte egy arasz,
Bizony, elfeledte.

NAGYAPÁM MESÉLTE

Az én nagyapám régóta úttörővezető. Már az úttörőmozgalom születésekor ifjúvezető volt. 1946-ot írtak akkor. Néha mesél azokról az időkről. Hogy mi mindenről? Például a kisdobosokról és azok elődeiről. Rendre feljegyzem majd, amit megtudok, és elküldöm a Kisdobosnak.

Íme, az első!

Az úttörőmozgalom első éveiben a kisiskolások csoportjait nem kisdobos rajoknak, hanem pajtás-családoknak hívták. Tagjai sem kisdobosok, hanem pajtások voltak.

Nagyapám őriz egy újságot. Abban olvastam a pajtások hat pontját.

1. A pajtás hazáját, társait szereti.
2. A pajtás szüleit és nevelőit szereti és becsüli.
3. A pajtás mindig őszinte és becsületes.
4. A pajtás ismeri és szereti a természetet.
5. A pajtás mindig tiszta és rendes.
6. A pajtás jól tanul.

Ezek azért nagyon hasonlítanak a mai kisdobosok most érvényes hat pontjához. Ugye?

Tóth Barbara, 4. osztályos kisdobos

Gyerekek!

Érdemes bejegyezni a naplóba vagy a zsebkönyvbe:

a, Az első pajtáscsaládok 1947 őszén alakultak meg. Egy pajtáscsaládot 20-24 gyerek alkotott.

b, A 7-10 éves gyermekek 1957-től viselik a kisdobos nevet. Azóta egy osztály egy kisdobos raj; a rajokban őrsök tevékenykednek.

A Csepeli Általános Művelődési Központ kisdobos rajzszakköre képekben is megörökítette a hajdani pajtások hat pontját. Ti rajzoljátok le a kisdobosokét! Mindkettő megérdemli, hogy kikerüljön a rajhíradóra.

A rajzokat a 3054. sz. Simon Bolivár Úttörőcsapat pajtásai készítették. XXI. Általános Művelődési Központ

MIRE DANI MEGNŐ...

Három gyermek édesapja vagyok. *Dani* a legkisebb, éppen most lép át az óvodai nagycsoportba, még nem járt iskolába — hacsak nem számítjuk, hogy a farsangi bálba elvitték a nagyok, mert „répamese" volt a jelmezük, és valaki kellett kisegérnek a sor végére. De azért már csak-csak készülget ő is arra, hogy iskolás legyen, van tolltartója, sok ceruzája, percek alatt teleirkál egy füzetet. Elröppen az esztendő, és ott állunk majd izgatottan az évnyitó ünnepélyen, s röpülnek majd tovább a hónapok: *Dani* kisdobos lesz.

*

Milyen kisdobos őrsöt, milyen kisdobos-életet képzeljünk *Daninak?*

*

Keresgélek emlékeimben. Mi volt a legkedvesebb kisdobos-emléke *Katinak*, a nagylánynak, aki első osztályos gimnazista, ifivezető? Azt hiszem, hogy a csillebérci népművészeti tábort emlegeti legtisztább szívvel. 1978 őszén történt ez, a *CIMEA rajban.* A gyerekek elolvasták a táborba hívó felhívást, és azon nyomban elhatározták, hogy ők jelentkeznek. Hozzáláttak a daltanuláshoz, tanultak, tarisznyát hímeztek, kitöltötték a jelentkezési lapot. Ekkor szóltak a rajvezetőjüknek.

— *Marika néni*, jelentkezzünk a csillebérci táborba! — Erre a híres dologra most már *Marika néni* is kíváncsi lett. Átböngészte a felhívást, kijavított néhány helyesírási hibát a jelentkezési lapon és... aláírta.

— Rendben van, gyerekek, tisztelt *CIMEA raj!* Menjünk a táborba! De addig táncolni is megtanultok ám! Nagylánykoromban én is tagja voltam egy népi együttesnek, még a táncruhám is megvan. Elhozom legközelebb.

Elképzelhetitek, hogy tavaszra a *CIMEA raj* tagjai milyen jól értettek a népművészet megannyi különös mesterfogásához! Elsők között kapták meg a sikeres pályázatról szóló értesítést. Augusztusban pedig Csillebércen a Sebő-együttes húzta nékik a talpalávalót!

*

Jutka lányomék egyszer elhatározták, hogy színházat alapítanak. Keresgéltek a mesekönyvek közt, a nagymamák régi ruhásládáiban, délutánonként félrehúzódtak a zsúfolt iskola nyugodtabb zugába, a pincelejáratba, vagy valamelyikük lakásán gyűltek össze, próbálták a darabot. Már pilinkézett a hó, mikor készen lettek, fehér vattaszakállas, piroscsizmás télapók sündörögtek az ablakok alatt. A színtársulat is felkerekedett. Becsöngettek a legközelebbi óvodába:

— Csókolom. Szeretnénk bemutatni a gyerekeknek mesejátékunkat Télapóra.

Az óvónéni az órájára nézett, megcsóválta a fejét, aztán behívta a gyerekeket. Nagy siker volt. A *Vuk őrs* továbbvándorolt a szürkülő utcákon. Újabb óvoda. Itt nem fogadták őket. Újabb óvoda. Sikeres előadás. Újabb óvoda...

Másnap bejegyzés 11 ellenőrző könyvecskébe: engedély nélkül távoztak az iskolából, mulasztottak a napköziből. Ezen még az sem segített, hogy harmadnap az egyik óvodából levélben köszönték meg az igazgató bácsinak a műsort.

*

Hát most itt a kérdés: milyen kisdobos őrsöt, milyen kisdobos-életet képzeljünk Daninak?

Majd meglátjuk.

Trencsényi László

Herpai Zoltán rajza

A Barát-patak fürkészei

— Hurrá! Sétálni megyünk! — zajdult fel az osztály, és már rohant is minden gyerek átváltani a cipőjét.

Az április végi langyos napsütés csábítóan cirógatta arcunkat. Az út mentén kényesen nyújtózkodtak a fehérfodros meggyfa-tündérek. A harkály ütemesen kopogott a százesztendős diófán. Lábujjhegyen, pisszenés nélkül lopakodtunk a gyümölcsös mellett. Illetlenség lett volna megzavarni a fák doktorát. No meg a közelben trillázó rigót sem akartuk elriasztani. Meg-megállva füleltük a völgy hangjait.

A víkendtelken kertészkedők kezében megállt a kapa, úgy meresztgették ránk a szemüket. Nem tudták mire vélni a settenkedő huszonkilenc gyereket — élükön a tanító nénivel.

A vízpartok élővilágát kellett megfigyelnünk ezen a környezetismereti órán.

A Barát-patakhoz érve földbe gyökerezett a lábunk. A meder szeméttelephez hasonlított leginkább. Rozsdás szeneskályha, lyukas lavór, traktorgumi, kiszolgált hűtőszekrény éktelenkedett egymás hegyén-hátán. A víz poshadtan lustálkodott a vízinövények sűrű szövevényében. Elment a kedvünk a fürkészéstől. Inkább a közelben lévő lepedőnyi tavacska felé indultunk. Nem jutottunk messze. Lábunk alatt cuppogóssá vált a talaj. Víztócsafoltok állták utunkat. Csüggedésünkből Marci kiáltására ocsúdtunk fel:

— Nézzétek, mennyi kishal!

Egymást lökdösve kuporodtunk a tócsa köré. Valóban, a vízben szinte nyüzsögtek a parányi élőlények.

— Hiszen ezek ebihalak! — mondtam csodálkozva. — Nyár végére békává cseperednek!

— Ha megérik! — fűzte hozzá Norbi kételkedve.

És igaza volt. Az áprilisi napsugár mohón szippantotta fel a langyos pocsolyák vizét. A még sáros széleken jól láttuk a magatehetetlenül vergődő békaporontyokat. A kiszáradt részeken kőkeményre merevedett ebihaltetemek hevertek.

— Segítsünk rajtuk! — kérlelt Évi.

De az idő közben elrepült, és a következő óra elejére vissza kellett érnünk az iskolába.

— Jöjjünk vissza délután! — javasolta Gábor.

A többiek helyeslően kiabáltak. Mindenkinek volt valami hozzáfűznivalója.

Tanítás után vödrökkel, lapátokkal tértünk vissza oda, ahol délelőtt jártunk. Először az ivadékokat próbáltuk átmeregetni a patakba. Azután jobbnak láttuk, ha feltöltjük újra a kiszáradt medreket. Kis árkokkal vezettük beléjük a vizet. A nagy pocsolyák hömpölyögve árasztották el a kisebbeket, a maguk részévé olvasztva őket. Csak remélni tudtuk, hogy mire a vízfelület végképp kiszárad, addigra kis védenceink is felcseperednek.

De tennivalónk ezzel még nem ért véget. Hétvégén, szülőkkel együtt, újra kivonultunk. Nekiláttunk a patak tisztításának. A kapák a patakmedret mélyítették. Ügyes kezek hidat barkácsoltak az egyre fürgébben csobogó víz fölé.

Sötétedéskor ínycsiklandó illatok csalogattak a bográcsgulyás köré. A máskor válogatós finnyáskodók most kétszer is sorakoztak repetáért. Búcsúzáskor mindannyian ki akartuk próbálni a hidat. Többször átsétáltunk, még ugráltunk is rajta. Kibírta. Nagyon büszkék voltunk. A magunkénak éreztük, de tudtuk, hogy másoknak is hasznára váltunk ezzel. A kirándulók is száraz lábbal kelhetnek át ezentúl a túlsó partra.

Pár hónap múltán a gyerekek hozták a hírt:

— Eltűnt a híd!

Üszkös maradványait megtaláltuk a szalonnasütőhely salakjai között. Valaki lusta volt száraz gallyat gyűjteni a pecsenye sütéséhez.

Azóta megint csak a sáros medren átlábalva lehet a túlsó partra jutni. Gyűlik a szemét, traktorgumi is került hamarosan a régi helyébe.

Fel a fejjel, fürkészek! Megvannak még a szorgos kezek, deszka is akad a kamrában, az alkotókedv sem hiányzik! Az új híd mellé legfeljebb a tüzelőnek valót is odakészítjük.

Orgoványi Anikó

Kedves Gyerekek!

Azok, akik velem tartottak az elmúlt úttörőévben, már ismernek. **Fürkész Balázs** a nevem. Hétmérföldes csizmában, sok-sok barátommal jártam a természetet. Bemutatom útitársaimat: Bakancsos, Röpkész, Firkász, Fürge, Ínyenc, Vidám, továbbá Tél-, Tavasz-, és Nyár-Fürkészeket. A kisdobosokat, akik végigjárták velem mind a hét mérföldet, remélem, be sem kell mutatnom. Köztetek élnek, s most újra felfedező útra indulnak velem. Ismét hét mérföld vár bennünket. Valamennyien kíváncsiak vagyunk és szeretünk játszani.

Együtt fedezzük fel a természet szépségeit, igyekszünk kifürkészni a növény- és állatvilág apró titkait, megpróbálunk hasznos ismereteket gyűjteni mindennapi életünkhöz.

Megtanulunk szabályosan, biztonságosan közlekedni, de sportolunk, játszunk, énekelünk is — gyakrabban, mint eddig. Dolgozni sem restellünk; segíteni, amiben lehet. Mindezt vidáman, frissen, majdnem, mintha játszanánk.

Tartsatok újra velem!

Összeállította Gaál Ödönné,
rajzolta Görög Júlia

Gyárfás Endre

Költöző

Ki az, aki útra kel,
ám bőröndöt nem cipel,
nem kell néki hátizsák,
még menetjegyet se vált,
a világnak mégis bátran,
csodabátran nekivág?

Árnyéka a kertemen
kis pötty . . . Észre sem veszem.
Úgy elillan csakhamar,
mint a szél — s a fecskedal.
Röpte csermelyt, folyót, tavat,
még tengert is áthidal.

GYŰJTSÉTEK A VADGESZTENYÉT! AZ ÜGYESEBBEK BABÁT, BÚTORT, VONATOT KÉSZÍTHETNEK BELŐLE!

KÉSZÍTS KÉPET FALEVELEKBŐL!

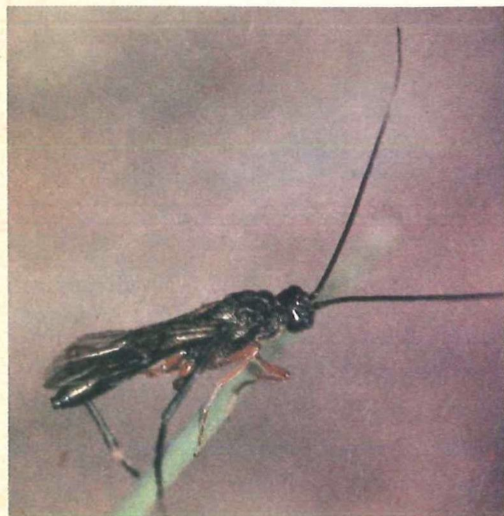
ÓVD AZ ERDŐT, A TERMÉSZETET!

TÜCSÖK-TANYA

OKTÓBERBEN FOLYTATJ...

Légy vagy darázs?

Dr. Móczár László fotói

1. Fogascombú cincérölő

2. Sárgahasú cincérölő

3. Bábölő fürkész

Aki megpróbál a szabadban talált lepkehernyót fogságban kikelteni, néha kellemetlen meglepetésben lehet része. A bábból nem a várva várt, színes lepke bújik ki, hanem egy légyhez vagy darázshoz hasonló szerzet, valamilyen fürkészlégy vagy darázs.

A fürkészek formagazdagsága szinte felbecsülhetetlen. Nagyon sok fajukat ismerjük. Gazdasági szempontokból is roppant fontosak. Segítenek a mezőgazdászoknak a termés megvédésében. Azzal, hogy csupán élnek és szaporodnak, nagy hasznot hajtanak: pusztítják a káros hernyókat.

A fürkésznek kifejlődéséhez szüksége van egy másik állatra, amelyet a szakértők gazdának neveznek. A fürkész nagy leleménnyel fürkészi ki ezek helyét. Hosszú tojócsöve segítségével, beléjük nyomja saját petéit. Ezek a gazdaállat testében indulnak fejlődésnek.

A kikelő kis nyüvek lassan felfalják gazdájukat. Arra azonban gondosan vigyáznak, hogy — legalább kezdetben — életfontosságú szerveiket ne sértsék. A gazdaállat általában még bebábozódás előtt elpusztul. A fürkésznyüvek e burkon belül fejezik be fejlődésüket. Bebábozódnak, s a legtöbbször összeaszott múmiákból kibújnak a fejlett fürkészlegyek vagy darazsak.

A természetben s a ház körül csak nagyon kevés lepke és bogár lehet biztonságban a fürkészek tojócsövétől. A gazdaember szempontjából nagyon hasznos a szinte egész Európában elterjedt káposztalepke-gyilkos fürkész, amely főleg a káposztalepke hernyóiban fejlődik. A fenyődarázsfürkész meg, például, a fenyőfába akár 6 centiméter mélységig is benyomja tojócsövét, hogy elérje a gazdaállatul szolgáló fenyődarázs lárváját. S ez a „vadállat" virágnektárral táplálkozik kifejlett formájában. Előfordulnak olyan fajok is, amelyek megszúrt áldozatuk testnedveit szürcsölgetik.

Ha ezek után azt gondolnánk, hogy a fürkészek biztonságban vannak, nagyon tévednénk. Nos, a fürkészeknek is vannak fürkészei. Ezek kifejlődéséhez nélkülözhetetlen gazdaállat egy másik fürkész. Nem szembetűnő állatok. Amint a növényen mászkálnak, akár furcsa hangyáknak is nézhetnénk őket. Csak amikor el szeretnénk csípni valamelyiket, akkor derül ki, „kikkel" is kerültünk szembe: tojócsövüknek igen fájdalmas bökése igazít el.

A fürkészek s még azok fürkészei is segítenek természeti környezetünk rendjének fenntartásában. Megakadályozzák, hogy a kártékony hernyók, így a káposztalepke, a fenyődarázs és sok más társuk korlátlanul elszaporodjon. S ha tevékenységüket az ember még segíti is, akkor sokkal kevesebb vegyszerrel és környezeti ártalom okozása nélkül lehet megvédeni a hasznos veteményeket a kártevőktől. A korszerű mezőgazdasági üzemekben erre kellene törekednünk. Ilyen kutatások egyébként évek óta eredménnyel folynak.

K. J.

Fotó: Szalánczy Béla

Vár a természet

Budakeszi Vadaspark

Tudjátok-e, milyen állatok élnek Magyarország erdeiben, ismeritek-e az erdők fáit?

A Budakeszi Vadasparkot azzal a céllal hozták létre, hogy az odalátogatók a természetben pihenhessenek és megismerhessék hazánk jellegzetes vadjait, erdei növényeit.

Az elkövetkező szép őszi napok valamelyikén tegyetek kirándulást ebbe a parkerdőbe. A Moszkva térről, a 22-es autóbusszal juthattok odáig.

A vadaspark bejáratánál élővadbemutató látható. Ott a karámokban, ketrecekben közelről megszemlélhetitek hazánk nagyvadjait. Megcsodálhatjátok a gímszarvasok hatalmas agancskoronáját, a dámok lapátos agancsát. Láthattok szelíd őzeket, muflonokat, borzokat, vaddisznókat, vadmacskát, rókát és sok szép madárban gyönyörködhettek.

Ha természetes környezetükben is szeretnétek meglesni a vadaspark lakóit, csendben sétáljatok a kijelölt úton a parkerdő belsejébe, az úgynevezett „vadföldre", és másszatok fel egy magaslesre.

A reggeli és délutáni órákban megnézhetitek, hogyan legelnek az őzek, a muflonok, hogyan lakmároznak a vaddisznók. Akinek szerencséje van, még rókát is láthat.

Míg a nagyvadakra vártok, figyeljétek a madarak énekét. Megismeritek-e őket a hangjukról?

A „nagy vadászat" után gyönyörködjetek az őszi erdő pompájában. A cser, a tölgy, a juhar, a kőris, a bükk mind, mind nyugovóra készül, hullatja levelét, csak a feketefenyők zöldellnek komoran.

Vegyetek fel néhányat a lehullott levelekből és termésekből, otthon szép gyűjteményt állíthattok össze!

Vándorúton

Részletek Mődlinger Pál Gólya, gólya, hazaszállj! című könyvéből

Fotó: Szalánczy Béla

Miért vonulnak a madarak? Miért vonulnak a gólyák? Azt biztosan tudjuk, hogy az időjárás hidegre fordulásával ínség köszönt be, ami költőhelyük elhagyására kényszeríti őket. De vajon miért vonulnak el a gólyák már augusztusban, amikor a természet még nem kezdte meg a nagy őszi asztalbontást? Miért vonulnak olyan irdatlan messzire, egészen Afrika déli csücskéig, Fokföldig, mikor jóval közelebb is találhatnának táplálékban gazdag vidékeket? Ma sem tudjuk, miért.

A gólyák vonulási útvonalait viszont ma már pontosan ismerjük.

A kelet-európai gólyák a Boszporusz felett kelnek át. Erre vonulnak a mi madaraink is. Társulva a délebbre költő fajtársaikkal, olykor ezres csapatokba verődnek, de naponta 100—200 km-t tesznek meg. Időnként megállnak egy-két napra, pihenőt tartanak, táplálkoznak, erőt gyűjtenek. Máskor viszont szinte csak éjszakára ereszkednek le a magasból, és a következő reggel étlen-szomjan indulnak tovább.

A legmesszebbre került magyar gólyát otthonától 10 000 km-re, Fokföldön találták meg.

Mikor megérkeznek, odahaza a magyar gyerekek éppen körbe állják a karácsonyfát.

Fotó: dr. Kapocsy György

A fecskék búcsúzása

A fecskék útra készen búcsúzkodnak a villanydróton. Az egyik csoport ezt kiabálja:

Pity, pity, pity, pity,
Hogy válunk el egymástól?

A másik csoport visszakiabál:

Csity csity, csity, csity
Tavaszra jövünk,
Tavaszra jövünk!

A harmadik csoport is megszólal:

Csity, pity, csity, pity,
Fészket rakunk itt, itt,
Ha eljön a kikelet,
Itt, itt, itt!

Jugoszláviai magyar népi mondóka

Fotó: Dr. Kalotás Zsolt

A nagyravágyó ökörszem

Egyszer, régen, a madarak összegyűltek, és elhatározták, hogy királyt választanak maguknak. Sokáig tanakodtak, vitatkoztak.

— Az legyen a király, akinek a legszebb a tolla! — rikoltotta az egyik, de bizony ebben nem tudtak megegyezni, mert mindegyik a saját tollruháját tartotta a legszebbnek.

— Az legyen a király, akinek a legszebb a hangja! — javasolta egy másik. Erre minden madár teli torokból fújni kezdte a maga nótáját. Lett olyan hangzavar, hogy zengett belé az erdő, de így se mentek semmire.

— Az legyen a királyunk, aki közülünk a legmagasabbra tud szállni!

Ebben megegyeztek.

Ekkor az aprócska ökörszemnek nagy gondolata támadt. Gyorsan elbújt a sasnak a szárnya alá. A madarak közül a sas tudott legmagasabbra felrepülni. Amikor már ő se tudott feljebb menni, akkor előbújt az ökörszem és a sas fölé libbent.

— Én leszek a király, én leszek a király! — pityegte gyenge hangocskáján.

A többiek rájöttek a huncutságra, és igen megharagudtak az ökörszemre. Üldözni kezdték, azt se tudta, hová legyen rémületében. Akkor a mezőn meglátott egy ökörkoponyát, és gyorsan belebújt a szemüregébe. Onnan aztán sehogy se tudták a többiek kiűzni. Odaállították őrszemnek a baglyot, hogy csípje el a csalót, s ők elrepültek, és megválasztották a sast királynak.

Leste a bagoly sokáig az ökörszemet, de egyszer csak igen elálmosodott, el is szundított. Ezt várta csak az ökörszem, kapta magát és elszállt.

Amikor a többiek visszamentek, a baglyot jól helyben hagyták a csőrükkel, amiért nem vigyázott jobban. Azóta szegény nem is mer a többiek szeme elé kerülni, éjjel jár, amikor mások alszanak.

Az ökörszem is messze elkerüli az erdőt, nádasokban, vízparti fűzbokrokban húzza meg magát, hogy rá ne leljenek.

Népmonda nyomán:
Kóka Rozália

A Meteorológiai Intézet jelenti...

A Meteorológiai Intézet bonyolult műszerekkel végzett mérések alapján állítja össze előrejelzéseit. Megkérdeztük, hogy milyen időjárásra számíthatunk az őszi hónapokban?
Az előrejelzések alapján kellemes meleg idő várható szeptemberben és októberben.

Az állatok viselkedéséből következtetni lehet az időjárás változásaira.
Figyeld meg!
Eső lesz:
ha a fecskék alacsonyan repülnek;
ha a vadgalambok búgnak;
ha a hangyák kigyűlnek a boly tetejére és csoportosan vándorolnak;
ha a levelibékák brekegnek.
Hosszú ősz lesz, ha a vándormadarak ősszel későn indulnak útnak.
Hidegebbre fordul az idő, ha a vadludak délre szállnak.

Régen sok olyan babonában hittek az emberek, amelyek a madarakhoz fűződnek.

A gólya szerencsét hoz.

Ha fészkét leverik, a fecske felgyújtja a házat.

A szarka vendéget hoz.

Csörög a szarka, vendég jön.
Billeg a farka, legény jön.
Amerre billeg, arról jön.

A világ minden gyermeke. Tudom, sokalljátok, de mégis: nektek és a világ minden gyermekének hirdetett pályázatot a Magyar Úttörők Szövetsége, közösen a Művelődési Minisztériummal és a Balatoni Úttörőváros Gyermekalkotások Galériájával. A pályázat címe: Az én hazám. Munkátokat bármilyen anyag felhasználásával, bármilyen technikával készíthetitek (ceruza, akvarell, rézkarc, linómetszet, tus, filctoll, batik stb.). Bemutathatjátok, hogyan éltek, hol laktok, milyen iskolába jártok, melyik a kedvenc játékotok, milyen népszokások élnek falutokban stb. Minden pályamunka hátlapjára ragasztott papíron, gépírással a következő adatok szerepeljenek: 1. név; 2. születési év, hó, nap; 3. nemzetiség; 4. nem (fiú vagy-e vagy leány); 5. pontos cím; 6. a beküldött munka (kép) témája és címe. Ha részt akarsz venni a pályazaton, és munkád elkészül, ne külön, magad küldd be, hanem csapatvezetődtől, rajvezetődtől kérdezd meg előbb, ki gyűjti a pályamunkákat a te csapatodban. A pályázat meghirdetői kérik, hogy a munkák **1986. május 1-ig** érkezzenek meg az alábbi címre:

Gyermekalkotások Galériája
8250 Zánka
Balatoni Úttörőváros

Az áprilisi rejtvények helyes megoldása: Keresztrejtvény: Áprilisi tréfa **Kis számolás:** 100. **Rakosgató:** Bálint. **Húsvéti tojások:** Lacinak 8, Petinek 16 db tojása lesz. **Képrejtvény:** Negyven éve szabad hazánk.

50 Ft-os könyvutalványt nyertek: Ált. Iskola 4. sz. napközis cs. Nagykálló. Ált. Iskola **„Manó raj"**, Gencsapáti. **Antal László,** Kishartyán. **Adler Angelika,** Komárom. **Baráth Irma,** Okány. **Borsos Krisztián,** Újszentmargita. **Balics Brigitta,** Völcsej. **Berke Rita,** Iharosberény. **Divinyi Mónika,** Nyírbátor. **Dobos Tamás,** Nyírgyulaj. **Dörömbözi Andrea,** Nagyveleg. **Erdei Ibolya,** Hadháztéglás. **Farkas Sándor,** Tapolca. **Fekete István,** Okány. **Felhős Mária,** Székesfehérvár. **Francsik Ferenc,** Jászberény. **Gémes Angéla,** Kiskunfélegyháza. **Gyetvai Lajos,** Katymár. **Hajnal Krisztina,** Székesfehérvár. **Honti Orsolya,** Balassagyarmat. **Horváth Melinda,** Baja. **Imre Mónika,** Törökszentmiklós. **Juhász Gábor,** Tépe. **Körösparti János,** Szarvas. **Macsek Tibor,** Bugyi. **Martini Szilvia,** Budapest. **Marton Adrienne,** Zalaegerszeg. **Miklya Gabriella,** Békéscsaba. **Móricz Ágnes,** Békés. **Németh Csaba,** Nagykanizsa. **Németh P. Kornél,** Aba. **Oláh Erika,** Szolnok. **Pálinkás Csaba,** Dunaújváros. **Pákozdi Ildikó,** Székesfehérvár. **Pimper Veronika,** Keszthely. **Rácz Margit,** Békés. **Roszprim Viktória,** Pécs. **Solymos Andrea,** Tolna. **Solymár Károly,** Székesfehérvár. **Szabó Erika,** Gyöngyös. **Szabó Gábor,** Dunaújváros. **Szabó Tímea,** Kecskemét. **Szilágyi Éva,** Debrecen. **Tímár Virág,** Lenti. **Tóth Erzsébet,** Komárom. **Tóth Nándor,** Sajókápolna. **Udvardy Katalin,** Pápa. **Vad László,** Baja. **Wald Katalin,** Majs. **Wenczler Zsuzsanna,** Mosonmagyaróvár.

Bemutatjuk a szerkesztőbizottság tagjait

Hankovszky Valéria
az OPI főmunkatársa

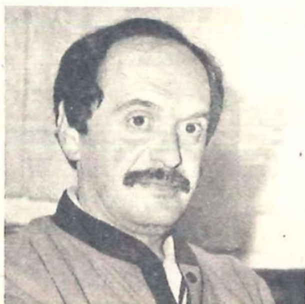
Orgoványi Anikó
tanár

T. Aszódi Éva
a Móra könyvkiadó szerkesztője

Jani Gabriella
a Kisdobos főszerkesztője

Dr. Havas Péter
pszichológus

Trencsényi László
tanár, kutató

Kass János
grafikusművész

Könyvjelző

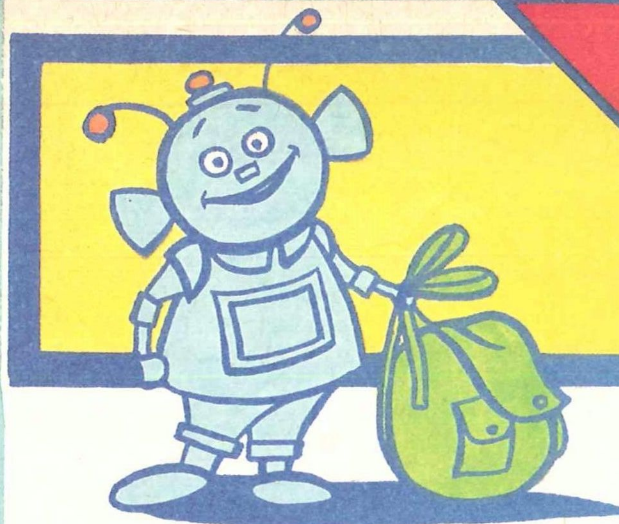
Elsősök, figyelem!

Igaz, ti még nem tudtok olvasni, mégis bízunk benne, hogy eljut hozzátok a hír, amely főleg nektek fontos: megjelent az új Ablak-zsiráf. Mi az? Egy különös könyv címe. A kötet se nem vers- se nem mesegyűjtemény, de, higgyétek el, legalább olyan izgalmas. Ha hallotok egy szót, amit nem értetek, csak felütitek az Ablak-zsiráfot, megkeresitek a szót, és máris előttetek áll a rajzos magyarázat. Egyszerű, rövid, érthető. Az **Ablak-zsiráf** című gyermeklexikon eddig tizenhárom kiadást ért meg a Móra Ferenc Könyvkiadó gondozásában, s most a tizennegyedik kiadás örömére kicsit meg is újult, meg is fiatalodott. Több olyan, vadonatúj szómagyarázat került bele, amely a régi elsősöket még nem érdekelhette, hiszen a szavak is ismeretlenek voltak.

Mérei Ferenc—V. Binét Ágnes összeállításában 1247 címszó várja a kíváncsi olvasót, amelyekhez **Szecskó Tamás** készített érdekes, értelmező rajzokat.

Az elsősökön kívül a nagyobbak is örömüket lelhetik a megújult lexikonban. Nem baj, ha a régebbi is kéznél van. Sőt! Szinte kínálkozik a kérdés: vajon milyen új szavak, fogalmak kerültek bele hétköznapjainkba, életünkbe az utóbbi esztendőkben? Érdemes megfigyelni. Tetten érhetitek a máskor is gyorsan, ám észrevétlenül változó valóságot.

Ugye, sokan láttatok már sünt, amint alkonyattájt reggelizni indult? Milyen kedves, kár, hogy nem lehet megsimogatni — gondolhattátok. **Mihail Pljackovszkij** mesegyűjteményében olyan sün szerepel, „akivel" azt is megtehetitek. A könyv címe: **A sün, akit meg lehetett simogatni.** A mesék, kis, rövid történetek mellé **Vlagyimir Szutyejev** készített szép, színes illusztrációkat. A kötet (a Móra kiadó gondozásában) másodszor került a könyvesboltokba.

Ha nem csal a memóriám...

Én így üdvözöllek: **chip-chip!** A chip angol szó, forgácsot, morzsát jelent. Egyetlen szilícium lapocska, amelynek felületére sok-sok tranzisztort és hasonló elemeket szereltek. Tokba zárva a chip olyan, mint egy százlábú bogár. Egyébként az én alkatrészem. Én meg — ugye, már kitaláltad? — robot vagyok. Pontosabban Robotka, ugyanis áprilisban születtem. Rengeteg eszem van. Memóriaegységeimnek se szeri, se száma. A memória nem más, mint emlékezet. Mindent pontosan jegyzek meg és előre is látok. Legyünk barátok! Jó? Ha akarod, én minden hónapban elchipogom neked, amire érdemes figyelned...

Chip-chip. Vár a természet! Ugye, ismerős ez a mondat? Igen, ez a címe a népszerű közösségi játéknak, amelyet az úttörőcsapatok évről évre megszervezhetnek Az idén is. Ha a te őrsöd, rajod szeretne részt venni a rövidesen megkezdődő játékban, rajta, jelentkezz! Jelentkezzetek! Szándékotokat még e hónapban, tehát legkésőbb **szeptember 28-ig jelentsétek be** a csapatvezetőségnek. Ez a bejelentés egyben vállalkozás a játékszabályok megtartására.

A természet ne várjon hiába! Induljatok útnak benne gyalog. Rengeteg örömben lesz részetek. Közben pedig, szinte észrevétlenül, erősödtök, ügyesedtek. A valamirevaló turista hátizsákkal indul el, mert így mindkét keze szabad; és visz magával kulacsot, abban pedig vizet. Azt is jól meggondolja, milyen túrára, milyen öltözékben menjen. Gyorsan kiderül, mi maradt otthon és mit cipel fölöslegesen. Mégis, azt ajánlom, ne saját károtokon tanuljatok. A túravezető minden alkalommal szívesen segít a megfelelő ruha kiválasztásában és a hátizsák leltárának összeállításában. Tudjátok-e, milyen a jó turista? (Az imént csak a valamirevaló turistáról esett szó.) A jó turista olyan, akinek nyomán semmilyen kár nem keletkezik a természetben: mintha ott se lett volna, olyan marad utána minden. Nem jelzik útját szemétkupacok, kitépett növények, letördelt ágak, bokrok, szétrombolt vakond- és rókaszállások...

A jó turista tudja, hiszen folyamatosan látja, tapasztalja, hogy az erdők-mezők szépségét, békéjét óvnia kell a rossz turistáktól. Azoktól, akik tudatlanságból, gondatlanságból megbontják békéjét. Azoktól, akik nem veszik tudomásul, hogy minden fűszál, fa, virág és az erdők, hegyek, tisztások állandó állat — lakói mind-mind fontosak, sőt, nélkülözhetetlenek a természet rendjében. Minden rongálás, pusztítás nagyobb kárt okoz, mint azt sokan gondolják. A jó turista minden évszakban kimerészkedik a természetbe, és nemcsak gyönyörködik benne, hanem cselekszik is. Lakóhelye közelében talál magának munkát elsősorban: eteti a madarakat, facsemetéket ültet és óvja, gondozza őket. Gyógynövényeket, ehető erdei bogyókat is gyűjthet, de kizárólag akkor, ha a gyűjtemény sorsáról előre gondoskodik. Érdemes egy-egy elárvult parkocskát, földsávot, amolyan senkiföldje darabkákat gondozásba venni. Szinte hihetetlen, hogy kezetek nyomán milyen hamar teremhet szépség, öröm. Próbáljátok ki!

Postafiók 100

Kedves gyerekek!

Hadd legyen most enyém a szó! Tudom, nem illik türelmetlenkedni, jó, ha az ember győzi kivárni, amíg rá kerül a sor. Eztán magam is így teszek. Most azonban mindenek előtt be kell mutatkoznom: a nevem **Dobos Dorka.** Ha röviden jobban tetszik, akkor Dédé. Így, egybe írva nem jelent ugyan semmit, ráadásul nem is rövidebb, mint a Dorka, de ha bármelyikőtöknek így esik jól a megszólítás, ám, legyen. Nekem csak az a fontos, hogy megszólítsatok. Mármint levélben.

Más szóval: szeretném, ha az idei, alig megkezdett tanévben sok-sok levelet kapnék tőletek. Tavaly júniusig leveleitek néhány részlete Postafiók 100 cím alatt, szép, világoskék oldalon jelent meg. Kisdobos aláírás került a lap aljára.

Én csak most álltam munkába, azért is siettem a bemutatkozással. Az első leveleket Fürkész Balázstól kaptam kölcsön. Azért, hogy addig is válaszolhassak, amíg a saját nevemre nem érkezik kérdés, élménybeszámoló, bírálat, megfigyelés... azaz levél. Ígérem, hogy soha, egyetlen levelet sem hagyok válasz nélkül, amely valahogy így kezdődik: Kedves Dorka! Bármi legyen is a folytatás. Néhány levél egy-egy részletét pedig — csak úgy, mint eddig — a Kisdobosban is olvashatjátok. Olyan részleteket, amelyek nem csupán engem, hanem valamennyi olvasót érdekelhetnek.

Hogyan lehetnék Fürkész?

Ez a lényege a tiszaberceliek napközis rajától érkezett levélnek. Nem is akármilyen Fürkész akar lenni a társaság: Fürkész-Firkász. Íme:

„Kedves Fürkész Balázs!

Mi is játsszuk a Hétmérföldes csizmában című közösségi játékot. Tiszabercelen élünk. Napközis csoportunkból szerveztünk egy rajt, 2. és 4. osztályos pajtásokból.

A negyedik mérföldet úgy tettük meg, hogy minden gyerek leírta a válaszát a virágokkal összefüggő kérdésekre, s rajvezetőnk segítségével ezekből állítottunk össze egy cikket a faliújságra. Ezt küldjük el úgy, hogy mindenki ír egy keveset. Ezzel is Fürkész Firkászok lehetünk?" (Weöres Sándor napközis raj, Tiszabercel, Körzeti Általános Iskola, 4474).

Igen, lehettek Fürkész Firkászok. Gazdag beszámolót küldtetek. Remek ötlet volt váltott krónikásokkal és váltott tollakkal fogalmazni. Hiszen leveletek kész ajánlat, arról, hogyan ünnepeljünk, hogyan szervezzünk közösséget. Tényleg! Hogyan is? Hadd áruljam el azoknak, akik még nem próbálták: jó közösséget közös munka, együttes örömök, bánatok teremtenek.

A következő levelet is Weöres Sándor rajtól kapta Fürkész Balázs. *(Bonyhád, 3. számú Általános Iskola, 7150, Fáy ltp. 34. 3. c.)* Tagjai ezt írták:

„Felszabadulásunk 40. évfordulójára ősztől készültünk: albumba gyűjtöttünk városunkról fényképeket, rajzokat, írásokat. Mi, Fürkész Firkászok így emlékeztünk a magyar történelem napjaira."

Kedves Fürkész Firkászok, máskor meg 3. c.! Ajánlok valamit. Ha szeretek keresgélni, gyűjtögetni, keressetek képeket, írásokat az úttörőmozgalom 40. születésnapjára is. Segítségül olvassátok el a *Nagyapám mesélte...* című írásunkat. Egy gyűjteményes kötet is megjelent nemrégiben. Címe: *Fejezetek a magyar úttörőmozgalom történetéből* (Ságvári Endre Könyvszerkesztőség, 1981).

Gyerekek!

Ugye, szerettek játszani?

Tudom, erre a kérdésre egyhangú igen a felelet. Ám, ha azt kérdezem, mivel szerettek játszani, ki milyen játékot vesz elő legszívesebben, már mindenki mást válaszol. Akad, aki a Lego építőjátékokat és sok más, fémből, fából, műanyagból készített rokonát kedveli. Akad, aki a babakonyhában, -szobában, babacsaládja körül tesz-vesz legszívesebben. Olyan gyereket is ismerek, aki csak a maga készítette játékkal tud igazán jól szórakozni, de láttam már olyat is, akinek halomban álltak a játékai, mégsem vette elő soha egyiket sem. Mindig unatkozott. Ti milyen játéknak örültök? Te milyen játékot szeretnél? Hát neked melyik a kedvenced? Írjátok meg nekem! Jó?

A sok-sok levélből biztosan kiderül majd, melyek a legérdekesebb régebbi vagy mai társasjátékok. És, ugyan mivel ütheti agyon az időt legkellemesebben a magunkféle, ha egyedül van otthon? Mit érdemes szobában használni inkább? Mit lehet levinni a térre, az udvarra (a labdán kívül), anélkül, hogy sérvet kapnánk a cipekedésben... nem is folytatom. A borítékra írjátok rá: **„Kedvenc játékom".** Izgatottan várom leveleiteket.

Szeretettel üdvözöl benneteket

Dobos Dorka

Ferkai Loránt: Játsszunk levelekkel, termésekkel!

Gyűjts össze néhány változatos alakú, színes őszi levelet. Préseld le, majd néhány napi szikkasztás után készíts belőlük képeket, díszeket színes vagy fehér kartonlapra. (1) A levelek eltérő színe vagy alakja szerint (2) tervezhetsz állatot, virágot, tájképet, embert stb. Ha szép vadgesztenye-levelet találsz, ízlésed szerint kicsipkeded és — akár a többi képet — kartonra ragasztod, mutatós levéldíszed lehet. (3)

Különféle termésekből remek játékokat formálhatsz. Kukoricából például csutkababát. A 4. és az 5. ábrán jól látható, hogy a csuhéjból, ha felfelé fésülöd, hajfonat lesz. A száraz levelekből meg elkészítheted a baba ruháját, a karjait, illetve a szoknyáját.

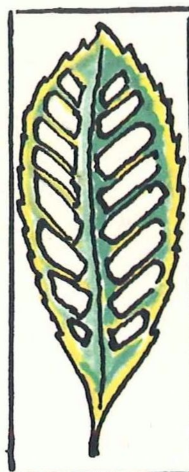
Vadgesztenyéből, makkból szintén készíthetsz kedves kis figurákat. (6) Mindegyikük keze-lába és nyaka gyufapálcika. A szájak és szemek kimetszéssel készülhetnek. A lerajzolt játékokon kívül alkalmi műhelyedben gyárthatsz bútordarabokat: asztalt, széket stb.

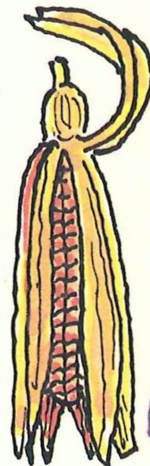
Ha kedved támad, a csapatzászló ünnepére, szeptember 29-re elkészítheted úttörőcsapatod zászlajának kicsiny, asztalra állítható mását. (7)

Jó szórakozást!

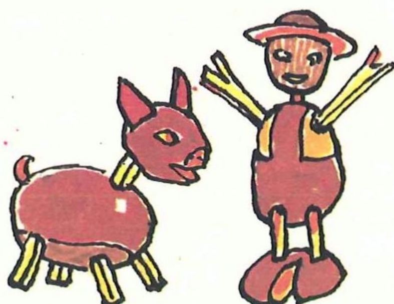

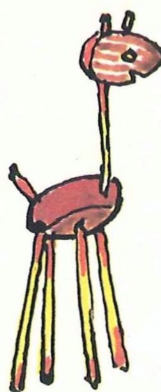

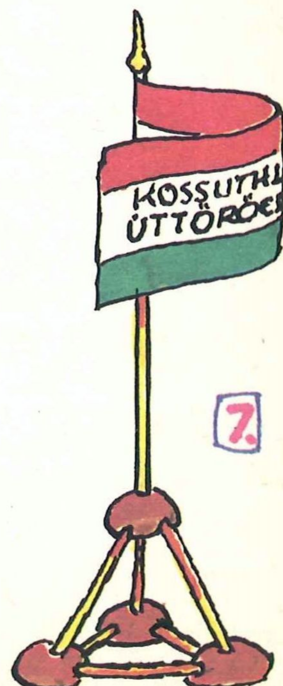

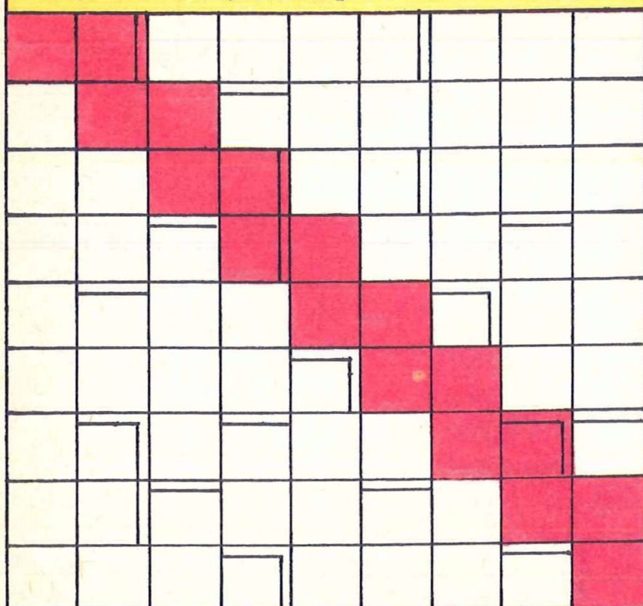

6.

F. L.

Szeptemberi fejtörő

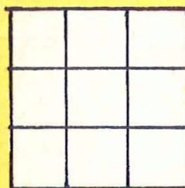
Keresztrejtvény

A megadott megfejtéseket írjátok be az ábrába. A színes négyszögekbe kerülő betűket olvassátok össze. Ezt kell beküldeni!

Megfejtések:
9 betű: **Kegyetlen, eltakarít**
7 betű: **baracké, elvakar, kaptafa**
6 betű: **ütköző, makacs**
5 betű: **tropa, etető, izsák, reccs, ikrek, aznap**
4 betű: **győz, ütik, fejő, akri, nyúl, ürge, óvom, yvón, ölyv**
3 betű: **ütő, rím, tej, fék, ürü, gmk, oly**
2 betű: **ez, aa, lo, el, bú, az, rp, Ir, sk, kö**

Bűvös négyzet

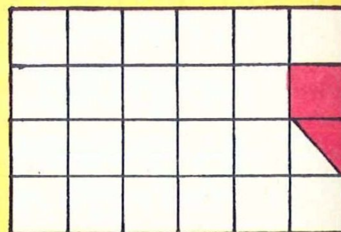

Rakjátok a négyzetbe a 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, számokat úgy, hogy minden sorban, oszlopban és átlóban a számok összege egyenlő legyen.

Szókincs

A magyar nyelvben a szavak -ka, -ke végződése általában kicsinyítést jelent. Pl.: mókus-mókuska, tehén-tehénke stb. Keressetek olyan madár-, állat-, bogárneveket, amelyek ugyan -ka, -ke végűek, mégsem jelentenek kicsinyítést. Legkevesebb 10 db-ot kérünk!

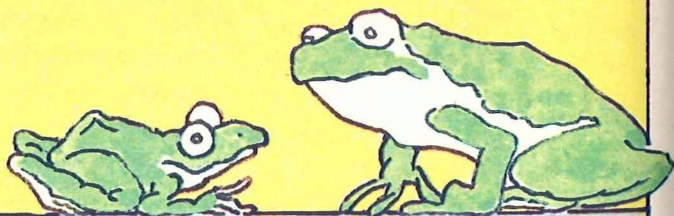

Mozaik

Ezt a téglalap alakú területet be kell fedni csupa olyan mozaikkal, mint a megrajzolt darab. Ezt a darabot nem szabad más helyre tenni, a többit kell hozzá igazítani!

Kis béka, nagy béka

Két béka indul egy irányba. A kis béka 6 cm-t ugrik, a nagy 10-et. Hány ugrás után lesz a nagy béka 60 cm-rel a kis béka előtt?

A rejtvények megfejtéseit szeptember 26-ig juttassátok el nyílt levelezőlapon szerkesztőségünkbe!

Zsebkönyv kisdobosoknak

A zsebkönyv legfontosabb ismérve, hogy elfér a zsebben (mondjuk, egy nagyobb méretű zsebben). Az sem árt, persze, ha a zsebkönyv érdemes is rá, hogy magánál tartsa, őrizgesse, elő-elővegye az ember.

A zsebkönyv írói, rajzolói, szerkesztői ugyan reménykednek, de a döntő szót ti, az olvasók mondhatjátok ki, amint az utolsó lapokhoz értek. Véleményeteket le is írhatjátok, bele egyenest a zsebkönyvbe. A Híres Csapatújság tollal, ollóval zsonglőrködő munkatársai meg hadd kapaszkodjanak addig az asztal sarkába... Hadd izguljanak. Mert az bizonyos, hogy nagy drukkal, izgalommal várják, mit szóltok munkájukhoz. Hiába, senki sem szeret fölöslegesen dolgozni. Ugye, ti sem? Legyetek hát alapos, körültekintő bírálók. Ehhez, persze, előbb figyelmesen át kell böngésznetek, el kell olvasnotok a könyvecskét.

MADÁRVONULÁS társasjáték

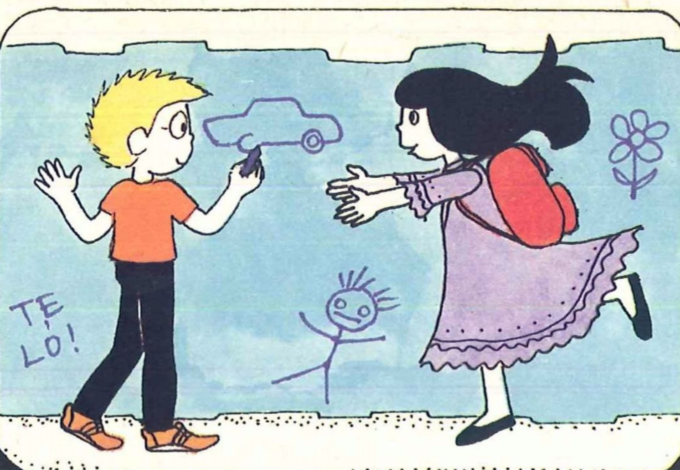
A hazánkban fészkelő, költő madarak ősszel, amikor egyre hidegebbé válik az időjárás és egyre kevesebb a táplálék, nekivágnak a nagy útnak: elindulnak melegebb tájak — néha költőhelyüktől többezer kilométernyire eső téli szállásuk — felé. Nyugat-Európa gólyái az **I. pályán (zöld)** indulnak útnak, Franciaországon, Spanyolországon, majd Gibraltáron át, Afrikába. Az út Nyugat-Afrikán át vezet, Afrika déli csúcsa felé. A fecskék és más apróbb énekesek a **II. útvonalat (narancssárga)** követik, mások a **III. útvonalat (kék),** például a vadkacsák, seregélyek, pacsirták stb. **A IV-es (piros) „pálya"** gólyáink útját mutatja a Boszporuszon, Kis-Ázsián át a Nílus mentén, egészen Afrika legdélibb csücskéig. A játékosok aszerint állnak rajthoz, amilyen sorrendben a dobókockával az útvonalaknak megfelelő számot dobnak. Kellékek: dobókocka, más társasjáték bábui vagy apró gombocskák, mindegyik más színű, filctoll jelöléssel ellátva. A játékosok kockadobással jutnak előre, egy köröcske egy lépés. Ha a térkép útvonalain valamilyen jelzés látható, az valamilyen előnyt vagy hátrányt jelent. Így, ha bármely pályán **vonallal áthúzott** jelzés van, ez elfáradást, pihenést jelez: a dobó egyszer kimarad. A **keresztben áthúzás** élelemdús helyet jelent: 3-mal előbbre lép. **Négyzet** veszi körül, jó szelet kap: kétszer dob. **Nyíl:** eltéved, hosszabb útra tér. **Háromszög** jelzés: viharba kerül, kétszer kimarad. **Hatszög** veszi körül a karikát: lelkiismeretlen vadászok lelövik, végleg kiesik a játékból.

Megjegyzés: aki a zöld útvonalon a nyíl jelzésére lép, a Nílus felé veszi útját és megérkezik. Aki átlép (átdob) rajta, végig játszik, Afrika déli csücskéig.

Ára: 6,— Ft

A KÉK KERÍTÉS

Volt egyszer egy kerítés, amelyik szerette, ha rajzolnak rá a gyerekek.

Bence minden délután rajzolgatott rá. Réka meglátta, és odaszaladt hozzá. – Én is rajzolhatok? – Persze. De csak egy krétám van... – Nem baj, nekem is van egy a tolltartómban.

Réka keresgélni kezdett a táskájában. Egyszercsak sírvafakadt. – Ellopták! Ellopták a tolltartómat! Vadonatúj volt! – Gondolkozz! – kérte Bence. – Ki vihette el? – Vagy Zoli, vagy Kati, vagy Ádám. Mindhárman rejtegettek valamit a zsebükben! – Bence felrajzolta a három gyereket a kerítésre.

– Nézd, Bence, jönnek! Itt vannak mind a hárman! Hé, adjátok vissza a tolltartómat! – kiáltotta Réka. – Nem tudjuk, hol van! – mondták. Zoli elővett a zsebéből egy zsemlét, Kati egy almát, Ádám meg egy csomag nápolyit, és eszegetve továbbsétáltak... Bence kétségbeesetten törte a fejét.

Réka zokogva elrohant. De nini! Ott maradt a földön egy kulcs, egy zsebkendő és egy toll. Bence rájött, hogy mi történt! Visszahívta Rékát. – Tudom, ki lopta el a tolltartódat! – Kicsoda? – kérdezte izgatottan Réka. – Olvasd el, felírtam a kerítésre. Csak éppen alulról felfelé. – Másnap Réka megtalálta a tolltartót...

